בסיס לדבר האסור – ח״ב

גמ׳ שבת מז. ורש״י

ריעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא ואע״ג דאיכא עליה שברי עצים מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל אמר אביי בגלילא שנו

להוציא הריח: כנונא. כלי נחשת שמגיסין בו האור לפני שרים להתחמם: אגב קטמיה. שהיו צריכין לאפרו לכסות רוק או צואה וא״ת מה לד איסור יש כאן היינו רבותא דאע״ג דאיכא עליה שברי עצים והא דר׳ ור״ש שנחלקו בנר ישן: בגלילא שנו. שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה נר בסיס להן: טרסיים. צורפי נחשת או

ר״ן שבת כא: מדפה״ר

אבל הרמב״ן ז״ל פירש (ד״ה מחתה באפרה) דאפילו באפר שאינו ראוי שרי והכי קאמר מטלטלין כנונא אגב קיטמא כלומר שאע״פ שהאפר אינו ראוי ואיכא נמי בתוך הכנונא דבר אחר שאינו ראוי לטלטל דהיינו שברי עצים אפילו הכי כיון שהמחתה מותרת לטלטלה מפני שהיא ראויה לתשמיש אין אוסרין אותה מפני אפר ושברי עצים שבה משום דהנהו מילי טפלים הם לכלי ובטלים אגבה ולא הויא מחתה לדידהו בסיס לדבר האסור ולא דמי לאבן שבכלכלה דאבן מתוך שאינו עשוי לעמוד בכלכלה לא בטל אגבה מה שאין כן באפר ושברי עצים לגבי כנונא.

גמ׳ שבת קמב.

הוציאן כמות שהן חייב: כלכלה והאבן בתוכה: ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן ולישדינהו לפירי ונישדי לאבן ונינקטינהו בידים כדרבי אלעי אמר רב בפירות המיטנפין ה״נ בפירות המיטנפין ולינערינהו נעורי אמר רב חייא בר אשי אמר רבא הכא בכלכלה פחותה עסקינן דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה: מטלטלין תרומה וכו׳: אמר

גמ׳ שבת קמב:

בן אלעזר: מתני׳ האבן שע״פ החבית מטה על צדה והיא נופלת היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות

פרי מגדים – מ״ז ריש סי׳ שח

שרי כי אם לצורך גופו ומקומו. הד׳, כלי היתר שמונח עליו כלי איסור מוקצה מחמת גופו, הוא הנקרא בסיס, כבסימן ש״ט סעיף ד׳, כן כתבו הב״י [שם ד״ה וכלי] ולבוש [סעיף א]. ואם כלי שמלאכתו לאיסור מונח עליו, צ״ע אם הוה בסיס, דלצורך גופו ומקומו שרי לטלטל מלאכתו לאיסור, יש לומר דהתחתון לאו בסיס הוא. ואם מונח עליו מוקצה מחמת חסרון כיס, אם מותר לנער בשוכח, כפי הנראה דחסרון כיס חמור מכולם ואין לו שום היתר, כמו שכתב בב״י [עמוד רצו ד״ה ומתוך], ואלו בקליפי אגוזים מנער הטבלא, והוא הדין בסיס כו׳ וטלטול

פרי מגדים א״א סו״ס רעט

ובסיס להיתר ולאיסור בין השמשות ולאחר כך סילקו ההיתר, אסור לטלטלו.

שולחן ערוך הרב סי׳ רעז ס״ו

ואף אם נפל הנר או שאר מוקצה שעל השלחן שנעשה בסיס להנר שהיה מונח עליו בכניסת השבת מכל מקום אם היה מונח על השלחן בכניסת השבת דהיינו בבין השמשות גם לחם פז (שלצורך השבת פח) הרי נעשה בסיס לאיסור ולהיתר פט בכניסת השבת ואף לאחר שסלקו הלחם ממנו לא נעשה בסיס להנר בלבדו כיון שהוא כבר אחר כניסת השבת צ ולפיכך יכול לנערו להפיל מעליו הנר ושאר מוקצה לטלטלו אח״כ

רמב״ם פכ״ה מהלכות שבת, ראב״ד ומגיד משנה

יטלנו האב בידו. *כלכלה שהיתה נקובה וסתם נקב שלה באבן מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן. היתה הכלכלה מלאה פירות והאבן בתוך הפירות אם היו הפירות רטובים כגון ענבים ותותים נוטל אותה כמות שהיא שאם ינער הפירות יטנפו בעפר ובמקום הפסד לא גזרו: **יז** חבית ששכח אבן על פיה מטה על צדה והיא נופלת. היתה בין החביות והאבן עליה מגביהה למקום אחר ומטה על צדה שם והאבן נופלת. וכן השוכח מעות על הכר וצריך לכר נוער את הכר והן נופלות. ואם צריך למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו. אבל אם הניח המעות מערב שבת על הכר או הניח האבן על פי החבית הרי אלו אסורין לטלטלן ואפילו ניטלו המעות והאבן שהרי נעשו בסיס לדבר האסור: **יח** האבן שבקרויה אם ממלאין בה ואינה נופלת

השגת הראב״ד

*כלכלה שהיתה נקובה וכו׳. כתב הראב״ד ז״ל אני לא מצאתי כן בגמרא שאפילו בפירות המיטנפין חזר והקשה ולנערינהו נעורי וחזר ותירץ בשהיתה האבן דופן לכלכלה ואפילו בפירות שאין מיטנפין אבל אם לא היתה האבן דופן לכלכלה אפילו פירות המיטנפין אפשר לנער אותן בתוך הכלכלה עצמה עד שתהיה עליונה ויגערנה לחוץ ולא יצטרך לטלטל האבן עם הכלכלה:

וקמה לה הא דרב ורבינו פסק כשתיהן והוא תמה ולזה השיגו הר״א ז״ל בהשגות. ונראה שגרסת רבינו היא שאין בה ולינערינהו נעורי ורב חייא בר אשי בשם רב עושה אוקימתא אחרינא ושתיהן אמת. וה״ג רב חייא בר אשי בשם רב אמר וזהו שלא הזכירו גבי הא דרב אלא. וא״א להעמיד דברי רבינו בדרך אחרת:

שולחן ערוך סי׳ שט

ג ה **כלכלה מליאה פירות ואבן בתוכה** [ה] ג **אם הם פירות רטובים כגון תאנים וענבים** ד **יטול אותה** (ב) **כמו שהיא שאם ינער הפירות מתוכה יפסדו אבל אם הם פירות שאינם נפסדים ינערם וינער גם האבן עמהם ולא יטלנה עמהם** י **והני מילי בשאינו צריך אלא לפירות או לכלכלה אבל אם היה צריך** (ו) **למקום הכלכלה מטלטלה כמות שהיא:**

ד [ד] ז א) **שכח אבן על פי חבית או מעות על הכר מטה חבית על צדה והאבן נופלת ה** (ג) (ג) **ומנער הכר** (ד) **והמעות נופלים** [ו] **ואם היתה החבית בין החביות בענין שאינו יכול (אלא)** ה **להטות אותה במקומה** ב **יכול להגביהה כמו שהיא עם האבן למקום אחר להטותה שם כדי שיפול מעליה ואם הניחם עליהם מדעתו ו** (ה) [ז] **על דעת שישארו שם (א)** [ח] **בכניסת השבת** ם **אסור להטות ולנער** יא ט **ז** [ט] **ויש אומרים דאפילו הניחם שם על דעת שישארו שם בכניסת השבת כדי שיטלם בשבת** ד **מותר להטות ולנער בשבת ולא אסרו אלא במניח על דעת שישארו שם** (ו) **כל השבת:** הגה **(ב)** [י] א*) ולז (ז) אפילו נטל האיסור משם אסור לטלטל הכלי דמאחר שנעשה בסיס לדבר האסור למקצת שבת (ח) אסור כל השבת כולה [יא] וכן בכל מוקצה וכן לקמן סימן ש״י כ*). [יב] ג) אם אדם הניח דבר מוקצה על של חבירו לא אמרינן דנעשה בסיס לדבר האסור דאין אדם אוסר של (ט) חבירו **ח** שלא מדעתו:

תרומת הדשן ח״ב סימן קנ״ג). וכתב עוד, מה שדקדקת מפירוש רש״י פרק נוטל [שם קמב, ב ד״ה אלא בשכח]

שכן] והוא היש מותרים לכן, לזה לא הוה מניח, ואם כן גם בנר שהדליקו באותו שבת יש להתיר

משנה ברורה סי׳ שט

בשי״א סעיף ח, ואפילו הכי ברישא כשהיה אפשר לו בניעור, צריך ניעור דוקא: (יח) על דעת שישארו וכו׳. אבל אם הניחם בכוונה בחול ולא היה דעתו (כ) בפירוש שישארו שם בשבת, ואחר־כך שכחם שם, מקרי שוכח [כתבי מהרא״י]. ודעת הבית־יוסף, דאפילו הניחם בערב־שבת, כל שלא היה דעתו (כא) בפירוש שישאר שם בכניסת שבת ובבין־השמשות שכחו לסלק, גם זה הוא בכלל שכח. והנה בעיקר דין בסיס מסיק במגן־אברהם, דלא מקרי בסיס אלא־אם־כן הניח עליו דבר המוקצה בשביל

מגן אברהם סי׳ שח ס״ק נ

[ב, א ד״ה ובית הלל]. וכן כתבו התוספות בשבת דף מ״ד ע״ב [ד״ה יש] דאפילו מניח בשבת אסור לנער. ולפי מה שכתבתי סימן רס״ו סעיף ט׳ [ס״ק יד] לא הוי בסיס אלא א״כ היו עליו בין השמשות, ע״ש.

עליו. אבל אם בשבת הונח עליו דבר איסור, הואיל ובין השמשות לא אתקצאי הוה ליה מוקצה לחצי שבת וקיימא לן [סעיף ג] דאין מוקצה לחצי שבת, אלא שכל זמן שהאיסור מונח עליו אסור בטלטול, על כן מותר להניח עליו דברים של היתר חשובים מן האיסור ומטלטלם, כן נראה לי:

תוס׳ שבת מד:

אחרינא: **יש** עליה מעות אסור לטלטלה. על כרחך במניח איירי א) דבשכח תנן פרק נוטל (לקמן קמב:) מנער הכר והן נופלות ובמניח בשבת איירי דבהניח מבעוד יום והיו עליה בין השמשות אפילו אין עליה מעות אסור לטלטלה כדקאמר בסיפא דמילתיה וקשה דהיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת וי״ל כגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל וא״ת אמאי לא מוכח מהכא בפ׳ אין לדין (ביצה כו:) דאין מוקצה לחצי שבת וי״ל דאיכא לאוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה והוו כגמרו בידי אדם ולמאי

אגרות משה או״ח ח״ה סי כב אות יז

שאלה: דבר שבסיס לדבר האסור ולדבר המותר, דאזלינן בתר דבר החשוב (סימן ש״י סעיף ח׳), האם דבר החשוב הוא לפי שוויותו וערכו, או לא. למשל, מה דין סידור תפילה ומאה דולר, המונחין על גבי בסיס.

תשובה: דבר החשוב לא דיינינן רק לפי שוויותו, דוודאי באופן דסידור וכסף יש לסידור חשיבות יותר מכסף. ואם יש לו משקפיים ומעות ע״ג בסיס, כיון דצריך הוא למשקפיים מייד, הר״ל משקפיים כדבר חשוב לגבי מעות. ולא משנה כמה אלפי דולר מונחים כאן, כיון דצריך עכשיו את המשקפיים יותר מהמעות. אכן אם יש לו עוד זוג משקפיים, ולא צריך משקפיים אלו כעת, חשיבי להו מעות כדבר החשוב. ואם היה לו כיכר והון רב על הבסיס, אזלינן בתר הכיכר כיון דצריך להאי כיכר בשבת.

רמ״א סי׳ שי ס״ז

(ז) או לצורך מקומו מותר [כה] ו וכן בכיס התפור בבגד הואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש אם הוציא המעות משם מותר (ח) ללבוש הבגד ז ה דהכיס בטל אצלו אבל אם שכח בו מעות [כו] מותר לטלטל הבגד דלא אמרינן דכל הבגד נעשה בסיס למעות ז הואיל ואין המעות על עיקר הבגד [כז] אבל אין ללובשו

שולחן ערוך סי׳ שי וט״ז

ח ג **כלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר מותר לטלטלו** [כח] **כגון מחתה שיש עליה מבעוד יום** ח **אפר שמותר** (י) **לטלטלו** ה **לכסות בו רוק או צואה ויש עליה גם כן שברי עצים שהם אסורים בטלטול מותר לטלטל המחתה כמו שהיא** כא] מ **וכגון** ט **שדבר המותר** (יא) (כ) **חשוב מדבר האסור אבל אם דבר האסור חשוב יותר מדבר המותר בטל אצלו ואסור לטלטלו** נ [כט] (כא) **וטעם היתר טלטול זה משום** י **דלא אפשר למינקט קיטמא לחודיה (ז) אפילו אי שדי ליה** (יב) **מהמחתה:** [ל] (או אם צריך למקום המחתה כמו שנתבאר לעיל סימן ש״ט ת*) כב): [לא] **ואם אינו צריך אלא לגוף המחתה לא יטלטלנה כמו שהיא אלא יא** (יג) **ינער האפר ושברי העצים במקומם ויטול המחתה:** הגה [לב] ט) וכן אם יכול לנער האיסור לחוד ינערנו ולא יטלטלנו עם ההיתר [לג] י) וכל זה לא איירי אלא שהיה ההיתר עם האיסור מבעוד יום כג) **(ח)** אבל אם היה האיסור עליו (יד) לבד (אלו מותר) [לא מהני מה שהניח אלו ההיתר] כד) בשבת:

מגן אברהם סי שט

לסמוך על זה (ב״ח סימן רע״ז עמוד קסה ד״ה נר): **ח שלא מדעתו.** וכן משמע ד בתוספות [שבת] **דף (ל״ז) [מד]** טו [ע״ב ד״ה יש]. כתב השלטי גבורים, ונסתפק אור זרוע [הלכות שבת סימן כט עמוד לג] היכא (ס) שהניח כלי תחת הנר ונפל הנר לתוכו ואח״כ נפל לחוץ, או שנטל עכו״ם הנר מהכלי, אם מותר לטלטל הכלי אח״כ אם לאו. או אם ראובן לקח כלי של שמעון ושמו תחת הנר ונפל הנר לתוכו, אם יוכל לאסור כלי של שמעון לבטלו מהיכנו או לאו. ואם שמעון הניח מעות על כר של ראובן, כתב אור זרוע [שם סימן פו אות ג עמוד רלה] דלאו כל כמיניה לאסור על ראובן (פסקי מהר״ס יז), עכ״ל במרדכי בפרק כירה [שבת רמז שיז אות א]. וצריך לומר דבמציעתא מיירי כגון שהניח ראובן כלי שמעון תחת נר שמעון, ואם כן מסתמא ניחא ליה שלא ישרף הבית, ולכן נסתפק בו, וצ״ע. ובתוספות דף מ״ד [שם] משמע לאיסור, כיון שעושה לדעת חבירו, עיין סימן של״ד סעיף כ״ה ומה שכתבתי סימן ש״י סעיף ז׳ [ס״ק ד]: